

УДК 343.93

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-116-122

Маслова Н. Г. ©

кандидат юридичних наук, докторант
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

ПОНЯТТЯ І МІСЦЕ СТРАТЕГІЇ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНОМУ РАДИКАЛІЗМУ

У статті аналізується радикалізм як ідеологічна та політична течія. Особлива увага приділяється кримінальному радикалізму як окремому небезпечному соціально-правовому явищу. Визначаються види радикалізму, які існують у світі залежно від різних підстав. Наголошується на тому, що ефективна протидія кримінальному радикалізму неможлива без розробки науково обґрунтованої та виваженої стратегії протидії цьому явищу. Вона обов'язково повинна враховувати психологічний та соціальний зміст кримінального радикалізму. Зазначається, що стратегія повинна особливу увагу звертати на молодь як найбільш схильний до радикалізму прошарок населення. На підставі аналізу наукових робіт інших дослідників автором дається власне визначення поняття кримінологічної стратегії протидії кримінальному радикалізму. Визначені та проаналізовані принципи такої стратегії та її ідеологічна, орієнтуюча складові, очікувані результати.

Ключові слова: радикалізм, кримінальний радикалізм, екстремізм, тероризм, кримінологічна стратегія протидії, соціальне насильство, принципи стратегії протидії злочинності, складові стратегії протидії злочинності.

Постановка проблеми. Друга половина ХХ – початок ХХІ століття характеризується збільшенням у світі кількості й інтенсифікацією діяльності різноманітних радикальних рухів. Це стосується і реалій нашої української дійсності. Події останнього часу викликають занепокоєння щодо безпеки державності нашої країни. Збільшується кількість радикальних представників суспільства, які використовують усі можливості у вирішенні певних питань, у тому числі застосовування фізичного, психічного та інших видів насильства. Таким чином вони роблять спроби досягати своїх політичних, економічних, національних, культурних та релігійних цілей, а засобами досягнення – обирають кримінальні форми поведінки. Це вимагає від держави, суспільства, правоохоронних органів адекватного й ефективного реагування кримінально-правовими, кримінологічними та іншими засобами. Це неможливо здійснити без належного наукового вивчення такого соціально-правового явища, як кримінальний радикалізм. Протидія йому повинна починатися з розробки і впровадження кримінологічної стратегії протидії.

Метою даної статті є розробка концептуальних положень (складових) стратегії кримінологічної протидії кримінальному радикалізму в Україні з урахуванням сучасних тенденцій його поширення у світі загалом і в нашій країні зокрема.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемі протидії кримінальному радикалізму були присвячені роботи таких українських та закордонних дослідників: Абдіна А. К., Бандурка О. М., Васильчук Є. О., Гилінський Я. І., Голіна В. В., Литвинов О. М., Степанченко О. О., Самойлов С. В., Орлов Ю. В., Плотников В. В. та інших. Разом із тим, саме стратегії протидії кримінальному радикалізму не приділялося належної уваги.

Виклад основного матеріалу. Радикалізм – це ідеологічна та політична течія, яка відстоює необхідність глибоких і докорінних перетворень у політичній, ідеологічній та інших сферах існування суспільства. Традиційно радикалізм поділяється на види за різними

© Маслова Н. Г., 2019

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0100-9600>

lytvynovalex@gmail.com

ознаками. В залежності від правової оцінки: легальний і нелегальний (окремим його проявом є кримінальний радикалізм). В залежності від сприйняття його представниками насильницьких форм поведінки: поміркований радикалізм і екстремізм. За масштабом, глибиною, формами і методами здійснюваних соціальних, політичних, економічних та інших перетворень: реформаторство та революція. Оцінка виду, особливостей, причин та інших характеристик повинна бути в основі розробки стратегії протидії різним проявам радикалізму. В суспільствах поширилися і його кримінальні форми. Це стосується, в першу чергу, екстремізму і тероризму. А. Б. Абдіна наголошує, що культурно-цивілізаційні процеси сучасності стали супроводжуватися, в якості побічного ефекту, зростанням нетерпимості, тероризму, релігійного екстремізму, загостренням міжнаціональних відносин і іншими негативними явищами [1, с. 164].

Радикалізм є водночас і діяльністю, і способом мислення. С. Ф. Самойлов та В. В. Плотников наголошують, що радикалізм означає спосіб мислення і з ним пов'язана модель поведінки, для якої характерними є: фундаменталізм, утопізм та революціонізм [2, с. 258]. Соціальною базою радикалізму (в тому числі і кримінального) в країнах Європи та світу виступають різні соціальні групи: молодь (особливо тут виділяються студенти, які не можуть знайти своє місце в суспільстві, на яке вони, на їхню думку, заслуговують), незадоволені представники інтелігенції, так званий «середній клас». У нашій країні, як і в інших країнах колишнього СРСР до них долучаються представники маргінальних прошарків суспільства, які постраждали під час проведення так званих «реформ» та «шокової терапії». Це обов'язково слід урахувати при розробці стратегії протидії кримінальному радикалізму.

Кримінальний радикалізм і такі його крайні форми, як екстремізм та тероризм загрожують базовим засадам існування людини і суспільства. Вони призводять до збільшення конфліктності між різними національними і соціальними групами. Його суспільна небезпечність полягає і в тому, що він здатний набувати різноманітних форм, маскуватися під патріотичні рухи, змінюватися залежно від соціальних умов, адаптуватися до змін політичного ладу, ідеології тощо.

У світі виділяють так званий «правий» та «лівий» радикалізм. В Україні та інших країнах пострадянського простору лише нещодавно стали вживати ці терміни. Але у світі вони мають тривалу історію. Праворадикальна ідеологія виявлялася у різних формах та напрямках. Найжахливішим був фашистський рух в Італії та Німеччині під час Другої світової війни. Представники цього виду радикалізму розробляли і впроваджували ідейно-психологічні передумови для ліквідації демократії в суспільстві та створення тоталітарних і навіть диктаторських режимів. Часто праворадикали подають свою діяльність як таку, що здійснюється в інтересах народу, нації, пропагандує боротьбу на основі тієї чи іншої ознаки нації за перетворення всього суспільства. Обстоюючи за так звану «єдність нації», праворадикали виступають за очищення від її противників, представників іншої нації і окремих політичних рухів. Цим і обґрунтовується незаконна заборона останніх, політичні переслідування і навіть фізичне знищення.

У свою чергу «лівий» радикалізм виявляється в діяльності соціальних груп, які дотримуються соціалістичних, комуністичних та анархістських проявів. Дослідники цього виду радикалізму виділяють наступні риси його ідеології: соціалізм – бажання побудувати нектласове суспільство без експлуатації; інтернаціоналізм – визнання принципової рівності всіх рас та національностей; антиімперіалізм – несприйняття загарбницької, націоналістичної та шовіністської політики; класовість – визнання соціальної належності і класових інтересів головними мотивами поведінки людей та розгляду соціально-економічного та політичного життя через призму класової боротьби; антикапіталізм – відкидання цінностей капіталістичного суспільства та ринкової економіки, підтримка державного втручання в соціально-економічні процеси; революціонізм – визнання припустимості застосування насильницьких методів зміни соціальних, економічних, політичних і правових відносин, що склалися [3, с. 20].

Українська держава знаходиться у перехідному історичному моменті; події 2013 – 2014 років призвели до того, що саме народ вирішив яким шляхом повинна йти наша країна. Але в подальшому бажання народу самому вирішувати свою долю було нівельоване представниками державної влади. Демократичні вибори довели, що влада може переходити

ти мирним шляхом. Разом із тим, розвинулися різноманітні радикальні рухи, які не визнають застосування сили пріоритетом держави. Системна криза української держави серйозно позначилася на формуванні ідейно-політичних та соціокультурних уподобань населення. Все більше членів суспільства схильні до сприйняття радикальних і навіть екстремістських ідей і переконань. У них швидко накопичується протестний потенціал, який вони прагнуть реалізувати в деструктивній і навіть агресивній формі соціальної поведінки.

Розробка стратегії протидії кримінальному радикалізму не може не враховувати його психологічний зміст. Фахівцями наголошується на тому, що радикалізм є і соціокультурним феноменом, який виявляється в ціннісних орієнтаціях, стійких формах поведінки людини або групи людей, які орієнтовані на опозиційність суспільству, схильність використовувати насильницькі методи досягнення своїх політичних та інших цілей. Існування і поширення радикальної поведінки в суспільстві свідчить про виникнення наступних негараздів в суспільстві: високий рівень неблагополуччя суспільного середовища; високе соціальне напруження, яке не знижується тривалий час; відсутність інших способів впливу на політичні інститути держави; збій політичного курсу країни або його постійні неважені зміни; відсутність політичних змін та інновацій, яких вимагає суспільство. Сучасний дослідник проблеми соціального насильства, до якого безперечно відноситься кримінальний радикалізм, Я. І. Гілінський, аналізуючи суб'єктивні причини насильства наголошує, що всі свої дії людина вчиняє для задоволення тих чи інших потреб. Потреби людей в кожному суспільстві розподілені відносно рівномірно. Але можливості задоволення цих потреб істотно різняться. Головним джерелом неоднакових можливостей задовольняти свої потреби є соціально-економічна нерівність, заняття людьми різних неоднорідних позицій в соціальній структурі суспільства [4, с. 28 – 29]. Об'єктивно, ми не можемо ліквідувати цю соціально-економічну нерівність. Але усунути те провалля, яке існує між багатими і бідними в нашій країні, ми можемо, і це повинно стати окремим і одним із найважливіших напрямків стратегії протидії кримінальному радикалізму в Україні.

Стратегія протидії радикалізму особливу увагу повинна приділяти молодіжному середовищу. Ми підтримуємо думку українського дослідника даної проблеми С. О. Васильчука, який наголошує, що небезпечність поширення радикалістських настанов у молодіжному середовищі, збільшення кількості злочинів екстремістського характеру посилюється такими якісними характеристиками екстремістських молодіжних угруповань, як відносно високий рівень згуртованості, наявність криміногенного потенціалу, можливості швидкого встановлення міжрегіональних і міждержавних зв'язків, гнучкість і мобільність організаційної структури [5, с. 281].

Серед науковців-кримінологів є різні думки з приводу того, що ж слід розуміти під стратегією протидії кримінальним проявам, які принципи і засади повинні бути в основі такої діяльності, які напрямки та аспекти вона повинна охоплювати. Розглянемо ці підходи.

Українські кримінологи О. М. Бандурка та О. М. Литвинов під кримінологічною стратегією розуміють систему обґрунтованих уявлень, принципів та положень про шляхи, засоби і механізми захисту життєво важливих законних інтересів громадянина, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз з боку злочинності. На їхню думку, кримінологічній стратегії притаманні такі ознаки: а) є системою теоретичних положень, сукупністю політико-правових ідей, розгорнутою на довгострокову перспективу; б) визначає загальну орієнтацію діяльності щодо протидії злочинності, загальні цілі і довгострокові завдання, основні напрямки такої діяльності; в) ґрунтується на системі об'єктивних законів у сфері протидії злочинності [6, с. 53 – 56].

У свою чергу, О. О. Степанченко кримінологічну стратегію визначає як, по-перше, форму теоретичного осмислення механізмів попереджувальної діяльності із відповідною доктринальною категоризацією, систематизацією наукових знань у взаємозв'язку внутрішньої логіки його структурування (за предметом стратегічного управління) та положень загальної теорії протидії злочинності; по-друге, науково обґрунтований, керований фактор організації протидії злочинності, система орієнтирів, «дорожня карта» здійснення попереджувальної діяльності; по-третє, загальний формат (аксіологічний, телеологічний) активізації та підтримання належної функціональності та інтеграційних зв'язків між всіма елементами механізму протидії злочинності [7, с. 310 – 328].

О. О. Юхно, наголошуючи на важливості розробки і впровадження кримінологіч-

ної стратегії, виділяє наступні її ознаки: 1) вона є системою теоретичних положень, сукупністю політико-правових ідей, розгорнутих на перспективу; 2) визначає загальну орієнтацію діяльності щодо протидії злочинності, фундаментальні цілі, напрямки, завдання; 3) виходить із вимог системи законів у сфері протидії злочинності [8, с. 35].

В. В. Голіна визнає кримінологічну стратегію складовою кримінологічної політики, яка, в свою чергу, є складовою державної соціальної політики, яка на основі Конституції України й інтегрованих кримінологічною наукою знань визначає основні методологічні засади та шляхи, якими керується держава та її інституції при здійсненні нерепресивної протидії злочинності та її проявам [9, с. 184].

Дослідник сучасної політичної злочинності в Україні Ю. В. Орлов зазначає, що протидія злочинності є системним феноменом, що виражається в органічній єдності і взаємозалежності його складових, які можуть розглядатися за різними критеріями: галузевим, територіальним, суб'єктно-об'єктивним, телеологічним, інституційним тощо. У свою чергу, стратегія є цілеспрямованим продуктом програмного перспективного мислення прогностично-перетворювального спрямування [10, с. 512, 517].

О. М. Ігнатов, розробляючи стратегію протидії загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні, виділяє декілька обов'язкових компонентів (складових) кримінологічної стратегії: 1) ідеологічна (світоглядна) складова, в основі якої повинна бути покладена система сучасних поглядів на проблему існування і протидії тому чи іншому виду злочинності; 2) орієнтуюча складова, яка визначає основні цілі і напрямки превентивної діяльності; 3) очікувані результати, які характеризують поступове, планомірне досягнення сформованих цілей [11, с. 443 – 450].

Під кримінологічною стратегією протидії кримінальному радикалізму ми розуміємо систему науково обґрунтованих уявлень, принципів та положень, які визначають шляхи, засоби, суб'єктів і механізми запобігання цьому негативному соціально-правовому явищу. Вона повинна характеризуватися наступними ознаками: бути системним уявленням про стан, тенденції розвитку та інші кримінологічні особливості цього явища з урахуванням довгострокової перспективи; будуватися на об'єктивних законах у сфері протидії протиправним проявам; визначати загальні цілі, завдання, напрямки та суб'єктів запобіжної діяльності (спеціалізованих і неспеціалізованих); урахувувати світовий досвід протидії цьому соціально-правовому явищу.

Радикалізм водночас є фоном для злочинності явищем і певним видом злочинів, які потребують негайного реагування. Кримінальний радикалізм – це і діяльність, і спосіб мислення водночас. Йому властиві два рівні: ідеологічний і практичний. Ідеологічне ядро характеризується: фундаментальною установкою, яка є водночас простою і складною, відносить особу до тієї чи іншої соціальної групи; об'єктивним характером проблем, які слід вирішувати; наявністю постійного ворога, який заважає досягнути поставлених цілей. Практичне ядро – це засоби, суб'єкти і діяльність представників кримінальних радикальних кіл.

Враховуючи викладене, слід наголосити на таких **висновках**:

1. Стратегія протидії кримінальному радикалізму повинна включати такі складові: ідеологічна (світоглядна) складова, в основі якої повинна бути покладена система сучасних поглядів на проблему існування і протидії кримінальному радикалізму; орієнтуюча складова, яка визначає основні цілі і напрямки превентивної діяльності суб'єктів запобігання; очікувані результати, які характеризують поступове, планомірне досягнення мети за можливості знизити рівень і стан кримінальних радикальних проявів.

2. Ідеологічна (світоглядна) складова стратегії протидії кримінальному радикалізму, на наш погляд, повинна мати ліберально-гуманістичний напрямок, в основі якого лежить принцип лібералізму. Відомий український кримінолог А. П. Закалюк під гуманізмом розуміє історично мінливу систему суспільних поглядів, якісню ознаку суспільства, основою є визнання цінності людини як особистості, її природного права на свободу, вільний розвиток і вияв своїх здібностей, утвердження пріоритету особи, її блага, прав, інтересів в якості критеріїв оцінки суспільства та відносин у ньому. У цьому розумінні право як регулятор суспільних відносин має стати загальною мірою свободи, рівності та справедливості, що реалізуються у правових нормах та практиці їх застосування [12, с. 12].

3. До основних принципів стратегії протидії кримінальному радикалізму ми відносимо: принцип неперервності здійснення запобіжних заходів; принцип пріоритетності соціаль-

ного контролю та профілактичного напрямку протидії цьому явищу; принцип комплексності, який би дозволив охопити запобіжними заходами більшість криміногенних чинників; принцип науковості; принцип плановості, системності та економічної обґрунтованості; принцип демократизму, відкритості та широкої участі громадськості у запобіжній діяльності.

4. Орієнтуюча складова стратегії протидії кримінальному радикалізму включає цілі і напрямки даної стратегії. До основних цілей слід віднести: утвердження принципу гуманізму у всіх сферах суспільних відносин, у центрі яких повинна стояти людина; зміну радикальної психології представників суспільства та виховання толерантності та соціальної терпимості; зниження рівня агресивності в суспільстві та насильницьких проявів у соціальних конфліктах; відновлення довіри до держави та її представників; створення і впровадження сучасних механізмів для підтримки діяльності громадських організацій, які діють у правовому полі нашої країни; припинення тенденції маргіналізації так званих «виключених» громадян (тих, які знаходяться за межами соціального життя суспільства). Стратегічними напрямками та заходами, які характеризують орієнтуючу складову стратегії протидії кримінальному радикалізму, є: вивчення та кримінологічний аналіз сучасних криміногенних чинників кримінального радикалізму та розробка новітніх механізмів їх нейтралізації; створення на державному рівні ефективних систем виявлення та ранньої профілактики поширення деструктивних ідеологій в політичній, національній, культурній, релігійній сфері; зниження кількості так званих «виключених» громадян (особливу увагу слід приділити неповнолітнім особам та особам, які брали участь у бойових діях на Сході України); розробка і впровадження ефективних заходів зменшення рівня незаконної міграції; істотне зменшення політичної напруги, яка досягла останнім часом максимуму (взаємні поступки та співпраця політичних діячів); віктимологічна профілактика проявів кримінального радикалізму тощо.

5. Третя складова – очікувані результати, якими є послідовне, планомірне досягнення сформованих цілей. Головним результатом стратегії протидії кримінальному радикалізму повинна стати зміна способу мислення, відновлення дійсних демократичних цінностей нашого суспільства, встановлення довірливих відносин між державою та суспільством; встановлення права лише держави на застосування сили.

Список використаних джерел

1. Абдина А. К. О национальной и государственной идентичности Беларуси и Казахстана. *Социологический альманах*. 2012. Выпуск 3. С. 163-173.
2. Самойлов С. Ф., Плотников В. В. Концептуализация понятий социального и политического радикализма. *Вестник Краснодарского университета МВД России*. 2015. № 4. С. 258-260.
3. Самойлов С. Ф., Насиров М. Н. К проблеме различения понятий социального и политического радикализма. *Общество, политика, экономика, право*. 2016. № 6. С. 18-26.
4. Гишинский Я. И. Социальное насилие: монография. Санкт-Петербург: ООО Издательский дом «Алеф-Пресс», 2013. 185 с.
5. Васильчук Є. О. Молодіжний політичний радикалізм та екстремізм у сучасній Україні. дис. ... докт. політ. наук. 23.00.03. Київ, 2016. 482 с.
6. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Стратегія і тактика протидії злочинності: монографія. Харків: НікаНова, 2012. 318 с.
7. Степанченко О. О. Протидія етнорелігійному тероризму: монографія. Харків: Константа, 2018. 492 с.
8. Юхно О. О. Актуальні проблеми визначення місця кримінологічної стратегії і тактики в системі запобігання злочинності держави. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 2. С. 35-37.
9. Голіна В. В. Кримінальна політика в Україні: деякі теоретико-прикладні проблеми. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 2 (53). С. 182-190.
10. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності: монографія. Харків: Діса Плюс, 2016. 656 с.
11. Ігнатів О. М. Протидія загальнокримінальної насильницької злочинності в Україні: монографія. Харків: Діса Плюс, 2013. 650 с.
12. Закалюк А. П. Ідеї гуманізму і сучасна практика кримінальних покарань. *Вісник центру суддівських студій*. 2004. № 2-3. С. 12 – 14.

Надійшла до редакції 25.11.2019

References

1. Abdina, A. K. (2012) O natsional'noy i gosudarstvennoy identichnosti Belarusi i Kazakhstana. [On the national and state identity of Belarus and Kazakhstan]. [On the national and state identity of Belarus and Kazakhstan]. Sotsiologicheskii al'manakh. Vypusk 3. S. 163-173. [in Russ.].
2. Samoylov, S. F. & Plotnikov, V. V. (2015) Kontseptualizatsiya ponyatiy sotsial'nogo i politicheskogo radikalizma. [Conceptualization of the concepts of social and political radicalism]. Vestnik Krasnodarskogo universiteta MVD Rossii. № 4. S. 258-260. [in Russ.].
3. Samoylov, S. F. & Nasirov, M. N. (2016) K probleme razlicheniya ponyatiy sotsial'nogo i politicheskogo radikalizma. [On the problem of distinguishing between the concepts of social and political radicalism]. Obshchestvo, politika, ekonomika, pravo. № 6. S. 18-26. [in Russ.].
4. Gilinskiy YA. I. (2013) Sotsial'noye nasiliye [Social violence] : monografiya. Sankt-Peterburg : OOO Izdatel'skiy dom «Alef-Press». 185 s. [in Russ.].
5. Vasil'chuk, Ê. O. (2016) Molodizhniy politichniy radikalizm ta yekstremizm u suchasniy Ukraïni. [Young Political Radicalism and Extremism among Special Ukrainian]. dis. ... dokt. polit. nauk. 23.00.03. Kii'v. 482 s. [in Ukr.].
6. Bandurka, O. M. & Litvinov, O. M. (2012) Strategiya i taktika protidii zlochinosti [Strategy and tactics of anti-malignancy]: monografiya. Kharkiv: NikaNova. 318 s. [in Ukr.].
7. Stepanchenko, O. O. (2018) Protidiya yetnoreligiynomu terorizmu [Protidia etnoreliginy Terorism]: monografiya. Kharkiv: Konstanta. 492 s. [in Ukr.].
8. Yukhno, O. O. (2008) Aktual'ni problemi viznachennya mistysya kriminologichnoi strategii i taktiki v sistemii zapobigannya zlochinosti derzhavi. [Actual problems and the number of forensic criminological strategies and tactics in the system of memorizing malignant powers]. Pivdenoukraïns'kiy pravnicхий chasopis. № 2. S. 35-37. [in Ukr.].
9. Golina, V. V. (2008) Kriminal'na politika v Ukraïni: deyakii teoretiko-prikladni problemi. [Crime Policy in Ukraine: Acting Theoretical and Applied Problems]. Visnik Akademii pravovikh nauk Ukraïni. № 2 (53). S. 182-190. [in Ukr.].
10. Orlov, YU. V. (2016) Politiko-kriminologichna teoriya protidii zlochinosti [Political and criminological theory of protidities]: monografiya. Kharkiv: Disa Plyus. 656 s. [in Ukr.].
11. Ignatov, O. M. (2013) Protidiya zagal'nokriminal'noi nasil'nits'koï zlochinosti v Ukraïni [Protidiya of extremist violence in Ukraine]: monografiya. Kharkiv: Disa Plyus. 650 s. [in Ukr.].
12. Zakalyuk A. P. (2004) Idei gumanizmu i suchasna praktika kriminal'nikh pokaran' [Idea of humanism and practice of criminal punishment]. Visnik tsentru suddivs'kikh studiy. № 2-3. S. 12 – 14. [in Ukr.].

SUMMARY

Maslova N. H. Concepts and place of strategy in the system of anti-criminal radicalism.

The article analyzes radicalism as an ideological and political trend. Special attention is paid to criminal radicalism as a peculiarly dangerous socio-legal phenomenon. The types of radicalism that exist globally are determined depending on various grounds: legal evaluation; scale and depth; the attitude of subjects of radicalism to violence, etc. It is emphasized that evaluation of the kind, features, reasons, and other characteristics is to become the basis of developing the strategy of counteracting various manifestations of radicalism. It is noted that effective counteraction to criminal radicalism is impossible without the development of a scientifically sound strategy to counteract this phenomenon. The author believes that the latter is a system of scientifically grounded ideas, principles and provisions that determine ways, means, subjects and mechanisms of prevention. A criminological strategy for combating criminal radicalism must necessarily take into account its psychological and social content. The principles of such a strategy as well as its ideological and orienting component, and expected results are defined and analyzed. The ideological (world-outlook) component of the strategy of counteracting criminal radicalism is to have a liberal-humanistic direction based on the principle of liberalism. The guiding component of the counteraction strategy includes goals and directions. The main goals are: to promote the principle of humanism in all spheres of public relations; to reduce the level of aggression in the society; to restore confidence in the state and its representatives; to create and implementation modern mechanisms to support the activities of public organizations; to stop the tendency of the country's population marginalization and so on. The strategic directions and measures that characterize the orientation component of the strategy are: a study and criminological analysis of modern criminogenic factors of criminal radicalism and development of new mechanisms for their neutralization; creation at the state level of effective systems for detection and

early prevention of the spread of destructive ideologies in political, national, cultural, religious sphere; development and implementation of effective measures to reduce the level of illegal migration; significant reduction of political tension; victimology prevention, etc. The expected results are a consistent, systematic achievement of the set goals.

Keywords: *radicalism, criminal radicalism, extremism, terrorism, criminological counteraction strategy, social violence, principles of crime counteraction strategy, components of crime counteraction strategy.*

УДК 343.851

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-122-128

Козар А. В. ©

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ НЕЗАКОННИМ КУЛЬТИВУВАННЯМ НАРКОВІСНИХ РОСЛИН

Досліджено окремі напрями спеціально-кримінологічного запобігання Національною поліцією України незаконним посівам або вирощуванню снотворного маку чи конопель. Зроблено висновки, що актуальним і своєчасним завданням для органів Національної поліції України є розробка дієвих заходів протидії розгляданому негативному явищу з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки. Констатовано, що спеціально-кримінологічне запобігання незаконному культивуванню нарковісних рослин повинно ґрунтуватися на чіткому дотриманні норм законів та вимог інших нормативних актів у цій сфері, а також на засадах взаємодії з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськими організаціями та окремими громадянами.

Ключові слова: *посів або вирощування снотворного маку чи конопель, запобігання, Національна поліція України, удосконалення.*

Постановка проблеми. Одним із завдань Національної поліції, відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» є надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності. Безумовно, що одним із пріоритетних напрямів протидії злочинам є протидія незаконному обігу наркотичних засобів.

Першою стадією незаконного обігу наркотиків рослинного походження (виробництва, перевезення, збуту, придбання тощо) і головною передумовою існування переважної його частини є незаконні посів або вирощування снотворного маку чи конопель. Цей вид суспільно небезпечної діяльності на сьогодні перетворився в один із домінуючих видів сільської злочинності, що характеризується високим рівнем латентності та значним впливом на наркотизацію суспільства [1, с. 1].

Найбільш ґрунтовно, на дисертаційному рівні, питання запобігання незаконним посівам або вирощуванню снотворного маку чи конопель дослідив та захистив у 2007 р. Бабенко А. М., проте автор акцентував на діяльності органів внутрішніх справ та в зовсім інших соціально-економічних умовах.

Тому розробка дієвих заходів протидії такому негативному явищу, з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки, зокрема, є актуальним і своєчасним завданням для органів Національної поліції України (далі – НПУ), оскільки саме її підрозділи є важливою складовою у механізмі протидії незаконним посівам або вирощуванню снотворного маку чи конопель з боку держави на спеціальному рівні.

Спеціально-кримінологічні заходи можуть мати соціальний, правовий, організаційно-управлінський та економічний характер. Різниця між ними полягає лише